

מכתב לחברי הכנסת

חברת/ כנסת נכבד/ת,

אנו קבוצת חוקרים באקדמיה אשר הקדישו חלק משמעותי ביותר מהקריירה שלהם לחקר תנועות דתיות חדשות, המכונות לעיתים בתקשורת "כתות". למעשה, אחד מהנושאים שזכו למחקר הרב ביותר בתחומנו הוא "מלחמות הכתות", אשר התרחשו בשלהי המאה ה-20 בארה"ב ובאירופה, כאשר הצלחתן של תנועות דתיות חדשות במערב בין אם מדובר בתנועות שיובאו מהמזרח הרחוק או בתנועות מקומיות עוררה את התפתחותה של תגובה חברתית כנגדן. הורים ואנשי מדיה לא הבינו מדוע צעירים מוכנים לוותר על הקריירות שלהם לטובת חיים בארגונים דתיים אקזוטיים. קומץ פסיכולוגים ייבאו את המושג "שטיפת מוח" מתוך תעמולה אמריקנית מתקופת המלחמה הקרה כנגד הקומוניזם, וטענו שאותם צעירים לא הצטרפו מרצונם לקבוצות הללו, אלא עברו מניפולציה בידי גוראים חורשי רעה אשר השתמשו בטכניקות מסתוריות של אינדוקטרינציה. אותם פסיכולוגים ותומכיהם תייגו אותן קבוצות, שלכאורה משתמשות ב"שטיפת מוח", כ"כתות". כתוצאה מכך, הוגשו תביעות כנגד "כתות" שונות, בטענה שעשו שימוש ב"שטיפת מוח", וכמו כן, בכמה מדינות בארה"ב הוגשו חוקים נגד "כתות".

סוציולוגים וחוקרים אחרים מתחום מדעי החברה הגיבו לתיאוריות "שטיפת המוח" בטענה כי הן אינן מהוות חלק מהמדע המקובל, ושהן למעשה משמשות כלי לשלילת חופש הדת מקבוצות לא פופולאריות המתיוגות כ"כתות". טיעון זה, לדבריהם, הינו מעגלי: אנחנו יודעים שקבוצות מסוימות הן "כתות" כי הן משתמשות ב"שטיפת מוח", ואנחנו יודעים שהן משתמשות ב"שטיפת מוח" מפני שבמקום לשכנע אנשים צעירים לקבל אמונות דתיות "הגיוניות" הן מפיצות אמונות מזרות, כלומר הן "כתות". פעילים נגד "כתות" ומטפלים אמרו בתגובה שאל לציבור ולממשלות להאמין לאותם חוקרים ממדעי החברה, אותם כינו לעיתים קרובות "סנגורים של כתות" או "שכירי חרב של כתות", ושבמקום זאת עליהם לתת אמון בסיפוריהם של ה"קורבנות". אותם קורבנות היו חברים לשעבר באותן "כתות" אשר התקיפו אותן במר נפשם לאחר שעזבו אותן. עזיבת ה"כת" נעשתה באופן ספונטני או לאחר התערבות חיצונית בכפייה (אשר נקראת "תכנות מחדש") על ידי אנשים שהכתירו את עצמם ל"ועצים מקצועיים", ואשר חטפו את "חברי הכתות", החזיקו בהם נגד רצונם, והפעילו עליהם צורות שונות של אלימות פסיכולוגית, ולפעמים אף פיזית.

בסופו של דבר, אינספור מחקרים בנושא הוכיחו כי אחוז הצלחה של אותן "כתות" המואשמות בטכניקות של "שטיפת מוח" בכל הנוגע לצירוף אנשים חדשים הינו נמוך ביותר. עובדה זו הוכיחה כי טכניקות אלה אף אם יכירו לצורך העניין בקיומן אינן יעילות במיוחד. בנוסף לכך, חוקרים ביססו את הטענה ש"כופרים בתנועות דתיות חדשות" [Apostates], דהיינו חברים לשעבר בקבוצות שמעוניינים בנקמה, לא היו עדים אמינים במיוחד בכל הנוגע להתרחשויות בקבוצות אלה. רוב החברים לשעבר בתנועות אלה המשיכו בשלווה בחייהם, מצאו תחומי עניין אחרים, וכאשר רואיינו זכרו את ההתנסות שלהם ללא רגשות שליליים במיוחד. עם זאת, מאחר ורק "כופרים של תנועות דתיות חדשות" יצרו קשר עם התקשורת, נקודת מבטם נתפשה בטעות כעדות המייצגת את רוב החברים לשעבר בקבוצות הדתיות החדשות, כשלמעשה, היא שיקפה את דעתם של מעטים בלבד. יש להוסיף כי סוציולוגים משתמשים במונח "Apostates" כמונח טכני בלבד, והוא אינו מרמז על דעה שלילית או מזלזלת כלשהי.

ב-1990, בתיק המשפטי "ממשלת ארה"ב נגד פישמן", בית משפט פדרלי בארה"ב הגיע למסקנה ש"שטיפת מוח" אינה מונח מדעי וקבע כי עדות על "כתות" שמבוססת על הטענה לשטיפת מוח אינה קבילה בבתי משפט אמריקניים. משפט פישמן ציין את תחילת הסוף של התנועה האמריקנית האנטי-כיתתית ואת אי הרלוונטיות שלה, ואלה שדחפו לחקיקה נגד כתות ונגד שטיפת מוח החלו נסוגים מעמדותיהם. "תכנות מחדש" נחשב לעיסוק לא חוקי ברוב התיקים המשפטיים, וחלק מה"מתכנתים מחדש" נשלחו לכלא. עם זאת, תיאוריות "שטיפת מוח" והאידיאולוגיה האנטי-כיתתית המשיכו להיות פופולאריים בארצות אחרות, אף שביקורת אקדמית דומה מנעה חקיקה נגד "כתות" ברוב מדינות

העולם. יוצא מן הכלל היה חוק אבוט פיקארד הצרפתי מ 2001, אך גם בו השתמשו לעיתים רחוקות מאוד מאז חקיקתו.

במבט חיצוני מחו"ל, מה שמתרחש כיום בישראל בנושא נראה כגרסה מחודשת ומתמיהה של "מלחמות הכתות" להן היינו עדים בארה"ב ובאירופה לפני עשורים אחדים. בדיוק כפי שאירע ב"מלחמות הכתות", פעילות התנועה האנטי כיתתית חשפה בפני הציבור מעט "Apostates" אשר אינם משקפים את דעת הרוב בקרב חברים לשעבר בתנועות הדתיות החדשות שכן הרוב אינו נוטר להן טינה. עדים אלה נתפשו בטעות כמדגם מייצג של חברים לשעבר בתנועות הדתיות החדשות, וזכו לתשומת לב לא פרופורציונאלית מערוצי מדיה שונים.

חברי הכנסת הנכבדים:

לפניכם עומדת הצעת חוק המבוססת על דעות שגויות אודות "כתות" ושל "שטיפת מוח", אשר הופרכו על ידי הקהילה המדעית לפני שנים רבות. הצעת חוק זו תאפשר להכריז על חברי תנועות דתיות חדשות כלא כשירים מבחינה מנטאלית, ולפתוח את הדלת ל"תכנות מחדש" עיסוק שרוב בתי המשפט בעולם הכריזו עליו כבלתי חוקי וכפלילי.

תומכי החוק מסתמכים על חוויותיהם של חברים אחדים לשעבר אשר עזבו את תנועתם בכעס ובתסכול. במקרים מסוימים, פחות מעשרה חברים לשעבר נחשבים כמקורות האמינים היחידים לגבי קבוצות המכילות אלפי חברים. הגישה הזו אינה הולמת את דרכנו במדעי החברה, וגם אינה עולה בקנה אחד עם ההיגיון הפשוט. לפעילים לוחמניים אנטי כיתתיים יש ניסיון מאוד מוגבל וחלקי בכל הנוגע לקבוצות אותן הם תוקפים, שהינו מבוסס על סיפורים אנקדוטיים מאת קומץ חברים לשעבר, בניגוד למלומדים מוסמכים אשר משתמשים בכלים איכותניים וכמותניים מקיפים יותר, ואשר מחקריהם עוברים בדיקה קפדנית בידי עמיתיהם לפני פרסומם.

במדינות המעטות שאימצו אותם, חוקים המבוססים על תיאוריות כגון זו של "שטיפת מוח" שימשו כדי להצדיק אפליה כנגד קבוצות מיעוט המחזיקות באמונות שנחשבות לא פופולאריות או שוליות. למעשה, תחת המסווה של "ענישה על פעולות, לא אמונות" קורה בדיוק ההיפך: האמונות הן אלו שנשפטות ונענשות. מובן שאיננו טוענים שאין תנועות דתיות חדשות המבצעות פשעים או פוגעות בחבריהן. את אלה צריך לחקור ולהעמיד לדין בהתאם לחוקים הכלליים. חוקים מיוחדים המגדירים את קיומה של "כת" כפשע, או שמענישים על העבירה המדומיינת של "שטיפת מוח", הם כלים שמיוסדים על הכוונה לשלול חירויות דתיות בסיסיות מקבוצות אשר לא ביצעו פשעים ממשיים כלשהם.

אנו מפצירים בכם, בכל הכבוד, לא להעביר את החקיקה המוצעת,

בברכה,

Massimo Introvigne

Professor of Sociology of Religions

Pontifical Salesian University, Torino, Italy

Managing Director, CESNUR (Center for Studies on New Religions), Torino, Italy

Milda Alisauskiene

Associate Professor, Department of Sociology

Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Phillip Arnold
The Reunion Institute, Houston, Texas

Torang Asadi
Duke University, Durham, North Carolina

David V Barrett
Author, *The New Believers*, London

David G. Bromley
Professor, Religious Studies and Sociology
Director, World Religions and Spirituality Project
Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia

George D. Chryssides
Honorary Research Fellow in Religious Studies, York St John University, UK
Formerly Head of Religious Studies, University of Wolverhampton, UK

Carole M. Cusack
Professor of Religious Studies
The University of Sydney, NSW, Australia

Régis Dericquebourg
Groupe de Sociologie des Religions et de la laïcité
Centre national de la recherche scientifique (CNRS), Paris, France

Bernard Doherty
School of Theology
Charles Sturt University, Canberra, Australia

David Frankfurter
Professor of Religion
Boston University

Liselotte Frisk
Professor in Religious Studies
Dalarna University, Sweden

Ann Gleig
Assistant Professor of Religious Studies
Editor, *Religious Studies Review*
University of Central Florida, Orlando

John R. Hall

Research Professor
University of California - Davis

Jean-Pierre Laurant
Groupe Société, Religions, Laïcité
École Pratique des Hautes Études, Paris, France

Scott Lowe
Professor Emeritus, Philosophy and Religious Studies
University of Wisconsin - Eau Claire

Philip Lucas
Professor of Religious Studies
Stetson University, DeLand, Florida

J. Gordon Melton
Distinguished Professor of American Religious History
Baylor University, Waco, Texas

Timothy Miller
Professor of Religious Studies
University of Kansas

Rebecca Moore
Reviews Editor
Nova Religio

Alex Norman
Division of Social Sciences
University of California – Davis

Susan Jean Palmer
Professor of Religious Studies
Dawson College, Montréal, Québec

James T. Richardson
Foundation Professor of Sociology and Judicial Studies
Director, Judicial Studies Program
University of Nevada, Reno

Bernadette Rigal-Cellard
Professor of North American Literature and Civilization
Université Michel de Montaigne-Bordeaux 3, France

Jean E. Rosenfeld
Retired scholar
Formerly with University of California – Riverside

Richard C. Salter
Associate Professor of Religious Studies
Hobart and William Smith Colleges, Geneva, New York

Rodney Stark
Distinguished Professor of the Social Sciences
Baylor University, Waco, Texas

James D. Tabor
Department of Religious Studies
University of North Carolina at Charlotte

Catherine Wessinger
Rev. H. James Yamauchi, S.J., Professor of the History of Religions
Loyola University New Orleans

Donald A. Westbrook
Professor (Hoogleraar)
Faculty for the Comparative Study of Religion and Humanism (FVG), Antwerp,
Belgium
Adjunct Assistant Professor of Church History
Fuller Theological Seminary, Pasadena

Stuart A. Wright
Professor and Chair, Department of Sociology, Social Work & Criminal Justice
Lamar University, Beaumont, Texas

PierLuigi Zoccatelli
Deputy Director
CESNUR, Torino, Italy